

Sakrament namaszczenia chorych jako źródło zobowiązań moralnych

The Anointing of the Sick as a Source of Moral Obligations

TADEUSZ ZADYKOWICZ

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska

tadeusz.zadykowicz@kul.pl

<https://orcid.org/0000-0002-1687-8286>

Roman Pop OFMCap. 2023. *Sakrament namaszczenia chorych jako dar i zadanie. Studium teologiczno-moralne*. Winnica: Clara Studio [Ukraina], ss. 396

Tematyka sakramentów zajmowała zawsze ważne miejsce w refleksji teologiczno-moralnej. Śledząc jednak jej rozwój, da się z łatwością zauważyć różnice ujęć tej tzw. sakramentologii moralnej. Nie wchodząc w szczegóły, należy stwierdzić, że książka o. Romana Popa *Sakrament namaszczenia chorych jako dar i zadanie. Studium teologicznomoralne* wpisuje się we współczesne modele, w których poszczególne sakramenty postrzegane są nie tylko jako „rzeczy święte” i źródła łaski, ale także jako źródła wezwań moralnych.

Sakrament chorych, zwany niegdyś ostatnim namaszczeniem, należy do tych, które zarówno w przeszłości, jak i dzisiaj, nie należą do najszerzej omawianych w teologii moralnej, w przeciwieństwie na przykład do sakramentu pokuty i pojednania czy małżeństwa. Dlatego z uznaniem należy odnieść się do tej publikacji. Teologiczno-moralne studium sakramentu namaszczenia chorych jako daru i zadania jest przedsięwzięciem potrzebnym i ważnym z wielu powodów, m.in. dlatego, że dotyczy sytuacji powszechnych, a zarazem granicznych, takich jak: cierpienie i umieranie.

Jakie są zatem specyficzne dary sakramentu namaszczenia chorych? Jakie płyną z nich zadania? Kto jest podmiotem tych zadań? W jaki sposób można je zrealizować? Odpowiedzi na te pytania znajdzie czytelnik recenzowanej książki. Co więcej, odpowiedzi te zostały udzielone w szerszym kontekście troski o człowieka chorego,

cierpiącego, starego i umierającego oraz w specyficznym kontekście współczesnej kultury, która, uznając nieuchronność cierpienia, próbuje zepchnąć je na margines.

Książka składa się z czterech rozdziałów poprzedzonych wykazem skrótów i wstępem oraz dopełnionych zakończeniem i wykazem bogatej bibliografii. Rozdział pierwszy stanowi niezbędną dla ukazania sakramentu namaszczenia chorych charakterystykę choroby, starości i cierpienia. Uwzględnienie aktualnych społeczno-kulturowych uwarunkowań przeżywania tych sytuacji granicznych oraz ich aspektów biologicznych, psychologiczno-społecznych i medyczo-klinicznych pozwoliło autorowi ukazać ich chrześcijański sens. W rozdziale drugim sakrament namaszczenia został ukazany jako dar. W tym celu najpierw bardzo dokładnie zidentyfikowano jego biblijne źródła, opisano jego naturę i skutki oraz nakreślono rys historyczny rozwoju zagadnienia zarówno w prawodawstwie Kościoła, jak i w praktyce duszpasterskiej oraz stosunek innych Kościołów chrześcijańskich do tego sakramentu.

Za najważniejszą, najbardziej teologiczno-moralną, część książki można uznać rozdział trzeci, dotyczący zobowiązań płynących z sakramentu namaszczenia chorych. Autor prezentuje tutaj postawy moralne, które winny być owocem sprawowania i przyjmowania tego sakramentu, porządkując je wokół czterech grup: wezwania dla szafarza, dla człowieka chorego i jego otoczenia, a także dla wspólnoty Kościoła. W rozdziale czwartym o. Pop sformułował wskazania duszpasterskie, dotyczące współczesnej praktyki udzielania sakramentu namaszczenia oraz potrzeby odnowy duszpasterstwa chorych i cierpiących.

Książkę o. Romana Popa należy czytać w kontekście współczesnych przemian w zakresie postaw względem choroby, starości, cierpienia i umierania. Przemiany te zostały przedstawione schematycznie jako droga od akceptacji i otwartości do tabuizacji i wypierania ze świadomości. Autor diagnozuje też źródła tych postaw, m.in. w rozwoju nauki, a szczególnie medycyny, w sekularyzacji oraz w przemianach w sferze wartości i struktur rodziny związanych z industrializacją, wykazując związki między współczesnymi uwarunkowaniami, a podejściem do sakramentu namaszczenia chorych. Wobec postępujących przemian społeczno-kulturowych potrzebna jest nowa refleksja nad sakramentem namaszczenia chorych, który ciągle bywa traktowany wyłącznie jako „sakrament odchodzących”.

Drugi kontekst wyznacza potrzeba odnowy sakramentu namaszczenia chorych. Jest to związane z istniejącym współcześnie rozdźwiękiem między doktryną a praktyką, między liturgią a życiem. Chodzi o to, że sakrament ten ciągle zbyt mało oddziałuje na sumienia wiernych i w niewystarczającym stopniu przyczynia się do formacji postaw moralnych. Zamiast tego budzi strach lub jest traktowany w sposób magiczny. Liczne odniesienia do dzisiejszych tendencji w medycynie i w kulturze uprawomocniają tezę autora, że „sakrament chorych oczekuje na swoje ponowne odkrycie” (s. 115). Praca stanowi na pewno znaczący krok na tej drodze.

Wartość książki tkwi w jej podwójnej warstwie: teoretycznej i praktycznej. Autor słusznie zauważa, że choć problematyka sakramentu namaszczenia chorych jest obecna w polskiej i obcojęzycznej literaturze teologiczno-moralnej, to zasadniczo występuje ona prawie wyłącznie w podręcznikowych opracowaniach i w bardzo ogólnym

ujęciu. Dotąd ciągle brakowało całościowego ujęcia sakramentu chorych jako zobowiązującego Bożego obdarowania. Książka o. Popa stanowi uzupełnienie tego braku. Autor w sposób pełny odsłania biblijno-teologiczne, historyczne, liturgiczne, prawno-kanoniczne, a nade wszystko teologiczno-moralne treści sakramentu namaszczenia chorych. Ukazuje też jego związek z innymi sakramentami, szczególnie z sakramentem pokuty i pojednania. Bardzo szczegółowo przedstawia zmiany zachodzące w prawodawstwie i w praktyce liturgiczno-pastoralnej Kościoła. Dojrzałe interpretuje sakrament chorych, a zwłaszcza jego skutki, w kontekście chrześcijańskiej antropologii, ze szczególnym uwzględnieniem integralnej wizji człowieka. Podejmuje także zagadnienia stosunkowo rzadko poruszane, jak chociażby poglądy teologów reformacyjnych XVI wieku wobec sakramentu chorych.

Znaczącym walorem pracy jest także jej warstwa praktyczna. Autor nie ukrywa, że inspirację stanowi jego osobiste doświadczenie, które wskazuje, że ciągle jeszcze istnieje potrzeba odnowy sakramentu namaszczenia chorych, by nie był on traktowany jako „zwiastun śmierci”. Przeciwnie, powinien on stworzyć szansę głębszego przeżywania choroby, dać możliwość nadania jej zbawczego i moralnego sensu. Należy w pełni zgodzić się z autorem, który twierdzi, że książka „może okazać się pomocna dla duszpasterzy i kapelanów szpitali, i różnych domów opieki dla starszych osób, dając dodatkową argumentację dla docenienia ich posługi duszpasterskiej wobec osób niedołączonych, chorych i cierpiących, a zwłaszcza będących u kresu swego ziemskiego życia. Samym zaś chorym może pozwolić w dojrzały sposób przygotować się do przyjęcia sakramentu chorych, a także przeżywać swoją chorobę i cierpienie w osobistym zjednoczeniu z Chrystusem. Można ją także polecić jako lekturę dla pracowników służby zdrowia, aby starali się przeżywać swoje powołanie medyczne jako naśladowanie Chrystusa – Boskiego Lekarza. Nie trzeba chyba specjalnie polecać jej jako pomocy pedagogicznej dla katechetów i pracowników domów opieki dla starszych i samotnych osób” (s. 346-347).

Należy podkreślić, że książka została napisana ścisłym, bardzo poprawnym, a zarazem przystępnym, językiem. Autor kompetentnie interpretuje literaturę biblijną, dogmatyczną, liturgiczną, prawno-kanoniczną nie gubiąc przy tym teologiczno-moralnego profilu swojego opracowania.

Nie ulega wątpliwości, że podejmowanie zagadnienia sakramentu namaszczenia chorych z perspektywy teologiczno-moralnej jest zasadne ze względu na współczesne uwarunkowania społeczno-kulturowe, które nie ułatwiają odkrywania zbawczego i moralnego sensu cierpienia, a co za tym idzie wartości sakramentu namaszczenia. Autorowi udało się podejść do tego zagadnienia w sposób nowatorski i sformułować szereg konkretnych wezwań moralnych i wskazań duszpasterskich, co stanowi zachętę do zainteresowania się tą pozycją nie tylko przez teologów moralistów.